

EPPA

Analyse: Coalitieakkoorden Provincies in Laag Nederland

Platform Slappe Bodem (PSB)

27 november 2023

Aanleiding

Op 15 maart 2023 vonden de Provinciale Statenverkiezingen plaats. De coalitieakkoorden van al de provincies zijn al enig tijd gepubliceerd. Hierin komen o.a. de volgende voor PSB belangrijke thema's aan de orde:

- Bodemdaling
- Funderingsproblematiek
- Veenweidegebieden
- Ruimtelijke (klimaat-)adaptatie
- Natuurinclusief bouwen

Deze notitie analyseert de akkoorden van de provincies in laag Nederland nader op relevantie voor PSB.

Inhoudsopgave

1. Coalitieakkoord Noord-Holland	1
2. Coalitieakkoord Zuid-Holland	3
3. Coalitieakkoord Utrecht.....	4
4. Coalitieakkoord Friesland	5
5. Coalitieakkoord Groningen	6
6. Coalitieakkoord Flevoland	7
7. Coalitieakkoord Zeeland	8
8. Coalitieakkoord Overijssel	9

1. Coalitieakkoord Noord-Holland

Wonen:

- **Klimaatneutraal en Circulair bouwen.** We zetten het beleid van de afgelopen jaren op het gebied van klimaatneutraal en circulair bouwen voort, omdat is gebleken dat dit geen belemmeringen heeft opgeleverd voor het snel en betaalbaar kunnen bouwen van woningen. We zullen het circulair en biobased bouwen ook actief stimuleren door aan te sluiten op marktontwikkelingen en bijvoorbeeld indien nodig fysieke ruimte te bieden voor de opslag van circulaire bouwmaterialen (p.6).
- **Meer ruimte voor woningen.** Het grootste deel van de benodigde 184.000 woningen kan binnenstedelijk worden gebouwd. Onder voorwaarden willen we in deze provincie buitenstedelijk mogelijkheden creëren voor woningbouw in aansluiting op bestaande bebouwing. Daarom bieden we ruimte aan initiatieven aan de randen van bebouwing, waaronder dorpen en kernen, om in de provincie de leefbaarheid, vitaliteit en het voorzieningenniveau te versterken. Uitbreidingen moeten passen bij de identiteit en omvang van de gemeente en de regio en inspelen op de regionale woonbehoefte. We hechten daarbij groot belang aan een hoogwaardige ruimtelijke inpassing met oog voor de landschappelijke kwaliteit van het gebied. Dit vraagt maatwerk,

waarbij de specifieke waarden, zoals water, groen en biodiversiteit, niet alleen terugkomen in de uitwerking van het betreffende initiatief, maar ook elders in de gemeente versterkt worden (p.6).

- **Lintbebouwing.** De afgelopen periode hebben we gezien dat verantwoorde verdichting van de linten met behoud van de kwaliteit van het landschap en de cultuurhistorie mogelijk is. We zullen hiervoor op basis van een aanvullende bepaling in de Omgevingsverordening samen met de gemeenten vanuit een oogpunt van woningnood en leefbaarheid ruimte blijven zoeken (p.6).

Regie in de ruimte:

- **Regie nemen in de ruimtelijke ordening.** Komende tijd leggen we de ruimtelijke consequenties van alle ontwikkelingen naast elkaar om een beeld te krijgen van waar het schuurt. Een aantal keuzes zien we nu al aankomen. Bijv. de ruimte die we moeten bieden aan water (drinkwater, waterberging en het vasthouden van water) op de korte, maar vooral op de lange termijn. De afweging die we in het landelijk gebied moeten maken rondom landbouw, natuur, waterkwaliteit, woningbouw en de ontwikkeling van bedrijvigheid rondom energieknoppunten. Bij grote ruimtelijke ingrepen hebben we oog voor de gevolgen en dragen we zorg voor het versterken van de ruimtelijke kwaliteit en de lokale leefbaarheid. We koesteren het Bijzonder Provinciaal Landschap (BPL). Indien daar aanleiding toe is, maken we in specifieke gevallen een belangenafweging bij het herzien van de begrenzing. We streven er naar lusten en lasten evenredig te verdelen. Daar waar in bepaalde regio's onevenredig veel lasten terechtkomen ten opzichte van de lusten, verwachten we dat degene die investeert ook zorgt voor versterking van de leefbaarheid in samenwerking met de overheid. Daarnaast zien we dat het voor de (agrarische) ondernemers en bedrijven in onze provincie belangrijk is om duidelijkheid te krijgen voor de lange termijn via bijvoorbeeld regionale ruimtelijke voorstellen. Bij het invullen van onze rol op het gebied van ruimtelijke ordening zullen we dan ook zorgen voor een duidelijke koers met een heldere onderbouwing, zodat mensen en bedrijven langjarige zekerheid hebben. Vanwege de schaarse ruimte zullen we slim omgaan met het combineren van functies. Denk hierbij aan het benutten van daken voor zonnepanelen of het combineren van waterberging met natuur en recreatie. Nieuwe ontwikkelingen moeten toekomstbestendig zijn. We verwachten bijvoorbeeld dat nieuwe bedrijventerreinen klimaatbestendig en natuurinclusief worden ingericht. Hiermee dragen we niet alleen bij aan onze doelstellingen voor klimaat en natuur, maar zorgen we ook voor een prettig werkklimaat voor de mensen die daar werken. In NoordHolland Noord blijven we samen met de gemeenten werken aan een langjarig perspectief voor de regio (p.8).
- **Ruimte voor toekomstbestendige bedrijvigheid.** Eén van de keuzes die we aan zien komen is die tussen het behoud van ruimte voor bedrijven, ook in de zware milieucategorieën, en ruimte voor woningbouw. Vanuit onze ruimtelijke regiefunctie zullen we dan ook toezien op deze balans. Een sterke provincie is wat ons betreft een provincie waar ruimte is voor economie en bedrijvigheid. We zetten ons dan ook in om in ieder geval de bestaande ruimte voor bedrijven en industrie te behouden. Juist ook in de zware milieucategorieën, met name in het Noordzeekanaalgebied en bij Den Helder, waardoor er tevens voldoende ruimte blijft voor de energietransitie en de omschakeling naar een circulaire economie. Bij deze ontwikkelingen besteden we extra aandacht aan een gezonde leefomgeving en de effecten van geur, geluid en luchtkwaliteit (p.8).
- We vinden het belangrijk dat het Noordzeekanaalgebied (NZKG) voorzien blijft van een scheepsreparatiewerf, omdat dit een voorwaarde is voor het goed functioneren van het havengebied. We spannen ons daarom samen met partners tot het uiterste in voor het behoud van deze functie. Binnen het programma onder de Nationale Omgevingsvisie voor het NZKG (de NOVEX-NZKG) wordt voor de Houtrakpolder specifiek gekeken naar (een combinatie van) de volgende functies: natuur en recreatie, **piekwaterberging**, energietransitie en havenontwikkeling. Tot die tijd blijft de huidige reservering van toepassing. Daarnaast dragen we bij aan de energiehaven in het NZKG. In Den Helder leveren we een bijdrage aan de ontwikkeling van het Maritiem Cluster (p.9).

Natuur en landelijk gebied:

- In het landelijk gebied komen veel verschillende opgaven samen. Daarom kiezen we voor een brede blik en een integrale aanpak. In het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG) brengen we de opgaven samen voor natuur en stikstof, water en bodem, klimaat en bodemdaling,

landbouw, landschap, erfgoed en recreatie. De uitvoering van het PPLG vindt plaats in 5 gebiedsprogramma's, waarin we de puzzel gaan leggen. Dat doen we niet alleen. In onze provincie hebben we een lange traditie van samenwerking. Daar borduren we op voort. Samen met onze partners gaan we de uitdaging aan (p.15).

- Noord-Holland heeft prachtige en heel diverse natuurgebieden. We koesteren onze duinen, heidevelden, **veengebieden** en bossen. Tegelijk zien we dat de natuur kwetsbaar is en de biodiversiteit in de provincie afneemt. Wij versterken daarom de natuurgebieden, verbinden ze met elkaar en monitoren daarbij de instandhouding van de natuur. Een groot deel van deze gebieden maakt deel uit van het Natuurnetwerk Nederland (NNN). Inmiddels is al zo'n 92% van onze NNN-opgave gerealiseerd (p.16).
- De binnenduinrand speelt een belangrijke rol in het zekerstellen van onze drinkwatervoorziening en het behalen van doelen voor het klimaat en Natura2000 in de provincie. Door daar te werken aan een robuust watersysteem kunnen we toekomstige problemen met onze drinkwatervoorziening ondervangen. Daarom willen we hier ook aan de slag gaan om te onderzoeken waar we 300 hectare NNN kunnen aanleggen, waarbij we vasthouden aan het saldo-0-principe, zodat de totale omvang van het NNN gelijk blijft. We zullen daarbij zorgvuldig om blijven gaan met de ondernemers die in deze zone ondernemen en de mensen die er wonen. In eerste instantie kijken we naar bedrijfsaanpassingen, waarbij we open staan voor innovaties, zodat de ondernemers binnen het kader van het NNN kunnen blijven ondernemen (p.16).

Zorgvuldig met water:

- Noord-Holland is nauw verbonden met het water. We bestaan dankzij het water, maar voeren er ook strijd mee. Deze relatie bestaat al heel lang en biedt ons kansen, maar zorgt ook voor bedreigingen. Net als in het verleden moeten we zoeken naar de juiste balans. We staan voor de uitdaging om de waterveiligheid te waarborgen, voor voldoende en schoon water te zorgen, ons aan te passen aan het veranderende klimaat en de kwaliteit van de bodem te verbeteren (p.20).
- Ons water- en bodemsysteem bereikt steeds meer zijn grenzen. We onderschrijven het rijksbeleid en nemen maatregelen om te voldoen aan de Europese Kaderrichtlijn Water. Voldoende zoet water bij droogte wordt steeds lastiger. We zullen water en bodem in onze ruimtelijke keuzes dan ook steeds zwaarder laten wegen. Samen met de waterschappen werken we aan veiligheid, voldoende waterberging, goede waterkwaliteit en voldoende drinkwater. We benutten het bestaande landbouwportaal of een eigen portaal voor onder andere investeringen in zoetwateropslag (p.20).
- In de veenweidegebieden brengen we de grondwaterstand op orde en nemen we maatregelen voor het veranderende klimaat. Om te concretiseren welke opgave de 5 programmegebieden moeten realiseren, hebben we de provinciale opgave van 0,09 megaton CO₂-equivalenten verdeeld. Deze is gebaseerd op de oppervlakte veenweidegebied in elk van de programmegebieden. Het waterpeil in de veenweidegebieden heeft invloed op de uitstoot van broeikasgassen (voornamelijk CO₂). Een hoger grondwaterpeil vermindert de CO₂-uitstoot. Om deze uitstoot te verminderen zet de provincie Noord-Holland in op verschillende maatregelen. Voorbeelden daarvan zijn de aanleg van natuurvriendelijke oevers, goed slootbeheer, natte teelten, het opbrengen van klei op de veengrond en verhoging van het grondwaterpeil naar 20-40 cm onder maaiveld met greppels en onderwaterdrainage. Het specifieke maatregelenpakket zal per gebied nader worden bepaald, op basis van de gebiedsspecifieke kenmerken, zoals de veensoort en de waterhuishoudkundige situatie. We doen dit in nauw overleg met alle belanghebbende partijen (p.21).

Klimaatadaptatie:

- Door klimaatverandering zullen we vaker te maken krijgen met extreme weersomstandigheden. Hier moeten we op anticiperen bij onder andere de inrichting van steden, het landelijk gebied en het beheer en onderhoud van kusten en dijken (p.26).

---

2. Coalitieakkoord Zuid-Holland

Ruimtelijke Inrichting:

- We richten het bebouwd gebied zoveel mogelijk toekomstbestendig in. Dat wil zeggen onder andere klimaatadaptief, energieneutraal of -positief met aandacht voor planten en dieren en met ruimte voor groen en water (p.6).

Natuurherstel en duurzame landbouw:

- De landbouwsector -op veel plaatsen drager van het landschap heeft te kampen met hoge emissies als onder andere ammoniak (NH₃). Maar ook met bodemdaling, verdroging en vernatting. Daarnaast zijn er problemen met verdienvermogen en erfopvolging. Ook de industrie en het wegverkeer kampen met een te hoge stikstofemissie (NO_x). Er is behoefte aan meer balans tussen ecologie en de economie: natuurherstel en verbetering van onze waterkwaliteit. En toekomstperspectief voor natuur en landbouw (p.21).
- Natuur maakt het leven gezonder, mooier en is belangrijk voor de leefbaarheid van onze provincie. We werken daarom aan een gezond en sterk water-, bodem-, en ecologisch systeem, samen met direct betrokkenen en gebiedsdeskundigen (p.21).
- De maatschappelijke kosten van bodemdaling zijn groot. Wij willen samen met alle belanghebbende partners deze kosten beperken. We maken de gevolgen van bodemdaling inzichtelijk en bespreekbaar en stellen handelingsperspectieven op voor een vitale en (be)leefbare toekomst van de gebieden en mensen die het aangaat. Bij alle werkzaamheden, ruimtelijke ontwikkelingen en keuzes wordt expliciet rekening gehouden met de bodemdalingsgevoeligheid (p.22).
- De maatregelen uit de Kaderrichtlijn Water zijn een extra opgave voor de ambities op het gebied van natuur en klimaat en de daarvoor nodige transitie van de landbouw, verkeer, steden, industrie en vliegverkeer. Verdergaande inspanning is nodig om de kwaliteit van onze watersystemen te verbeteren. Voor onze gezondheid, onze ecosystemen en om een volgende vergunningstop te voorkomen. Met het Rijk, waterschappen en stakeholders maken we nadere afspraken over het terugdringen van schadelijke stoffen en andere extra te nemen maatregelen om de doelen te realiseren (p.23).
- In onze planvorming houden we rekening met ruimte voor waterwingebieden en nieuwe natuur. We nemen deze ontwikkeling mee in het traject van de Ruimtelijke Puzzel in samenwerking met waterschappen, Rijkswaterstaat, gemeenten en betrokken deskundigen (p.24).
- We zetten ons in om voldoende waterkwantiteit, waterbuffering, zoet water en drinkwater te borgen (p.24).
- We zien weerextremen toenemen. Ook in ZuidHolland hebben wij last van wateroverlast op het ene moment en droogte op het andere moment. Wij werken toe naar een klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting en watermanagement van onze leefomgeving. We sluiten aan bij de Europese en nationale ontwikkelingen op het terrein van klimaatadaptatie en actualiseren in de komende collegeperiode het Provinciale Uitvoeringsagenda Klimaatadaptatie (p.24).

Gezonde omgeving en slagvaardig bestuur:

- Bodem en water zijn sturend in de ruimtelijke ordening (p.30).
  - We zetten ons in voor extra groen, water en klimaatadaptatie en voor het stedelijk gebied en de beleefbaarheid van het landschap. Dat doen we in combinatie met het borgen van de toegankelijkheid van het landelijk gebied (p.30).
  - We beschermen inwoners tegen negatieve invloeden en verminderen deze waar mogelijk, zoals luchtvervuiling, bodemverontreiniging, veiligheidsrisico's, geluidsoverlast, nestgeluid, wateroverlast en hittestress. Wij verbinden daarbij het fysieke en sociale domein (p.30).
-

3. Coalitieakkoord Utrecht

Klimaatadaptatie:

- We willen zorgen dat er voldoende en schoon water beschikbaar is. Voldoende drinkwater voor inwoners, geen natte voeten als het regent, voldoende water om de bodem niet te laten dalen en water vasthouden om verdroging tegen te gaan. De ondergrond wordt steeds drukker. We willen dat de bodem ook voor komende generaties op orde blijft (p.14).
- Klimaatverandering is één van de grootste uitdagingen van onze tijd. Het weer verandert door meer broeikasgassen in de atmosfeer. Mede hierdoor staat het water- en bodemsysteem onder druk. Hitte, droogte en wateroverlast komen steeds vaker voor. Daar moeten we mee leren omgaan, en kijken hoe we dit kunnen voorkomen. Met een goed bodem- en watersysteem kunnen we goed en veilig wonen, werken en recreëren in de provincie Utrecht (p.14).
- Mensen, dieren en planten kunnen niet zonder voldoende schoon en gezond water. Er speelt een groot aantal uitdagingen op het gebied van water: de afgelopen jaren waren er periodes van grote droogte en er is steeds vaker wateroverlast door hevige buien. We hebben de afvoer van water zo geoptimaliseerd dat er nu vaak te weinig water is en dat hierdoor leefgebieden van planten en dieren zijn aangetast. De verwachting is dat er binnen 10 tot 15 jaar een drinkwatertekort van 10% is (p.14).
- Om de kwalitatieve en kwantitatieve waterdoelstellingen te behalen is op Europees niveau de Kaderrichtlijn Water vastgesteld. In 2027 moet het water schoon genoeg zijn en moeten de doelen uit de Kaderrichtlijn behaald zijn (p.14).
- In veenweidegebieden daalt de bodem met twee tot tien millimeter per jaar. Dit heeft gevolgen voor de bedrijfsvoering van agrariërs, het maakt het waterbeheer complexer en er komen broeikasgassen bij vrij, die leiden tot verdere opwarming van de aarde. In het stedelijk gebied leidt het samendrukken van de bodem als gevolg van gewichtstoename door aanleg van wegen en gebouwen tot schade aan bestaande infrastructuur en gebouwen (p.14).
- Met bewoners, gemeenten, waterschappen en maatschappelijke organisaties werken we aan een klimaatadaptatieve provincie Utrecht. Met hen voeren we maatregelen tegen wateroverlast, overstromingen, droogte en hitte versneld uit. Hoe eerder deze maatregelen genomen worden, hoe minder maatschappelijke kosten ermee gemoeid zijn (p.14).
- Een gezonde bodem en genoeg schoon en veilig water zijn het uitgangspunt van onze plannen. Op die manier maken we het mogelijk om de natuur-, water- en klimaatdoelstellingen te halen. Hiervoor voeren we het provinciaal Bodem en Waterprogramma 2022-2027 uit, en nemen we water en bodem mee bij het UPLG. Deze oplossingen betalen we voornamelijk met middelen van het Rijk (p.14).
- Water en bodem sturend maken, heeft gevolgen voor wat wel en niet kan in een gebied, en onder welke randvoorwaarden. We brengen de gevolgen voor de verschillende gebieden in beeld en betrekken de kennis van de waterschappen daarbij. De oplossingen hiervoor zijn alleen betaalbaar met middelen van het Rijk (p.14).

Bodem:

- We werken met gebiedspartners aan het verbeteren van de vitaliteit van de bodem. Een vitale bodem kan water vasthouden en bergen, CO2 vastleggen, ziektes weren en voedingsstoffen vasthouden. Dit maakt de bodem belangrijk voor opgaven voor klimaat, circulaire economie, biodiversiteit en duurzame landbouw. Wat we concreet gaan doen, baseren we op een verkenning die we uitvoeren met de gebiedspartners (p.15).
- We gaan bodemdaling tegen. We gebruiken daarvoor alle mogelijkheden, waaronder verhoging van het waterpeil. Elke verandering in het peilbeheer doen we samen met de waterschappen. Binnen de gebiedsprocessen kijken we naar de mogelijkheden voor kleinere peilvakken om daarmee beter te kunnen sturen (p.15).
- In 2030 willen we 50% reductie van bodemdaling. Bij het tegengaan van bodemdaling kijken we ook naar functiewijziging en innovatieve technieken. We voorkomen zoveel mogelijk uitspoeling van meststoffen in het oppervlaktewater (p.15).

- We hebben ook aandacht voor de problemen van bodemdaling in het stedelijk gebied en kijken samen met de gemeenten naar het voorkomen van bodemdaling en het voorkomen en herstellen van schade door bodemdaling (p.15).

Water:

- We nemen maatregelen om water langer vast te houden en maken ruimte voor waterberging. Daarbij zetten we in op natuurlijke klimaatbuffers: gebieden die kunnen dienen voor wateropvang. Het geld hiervoor komt uit het Transitiefonds Landelijk Gebied. Er komt ook meer ruimte voor water in bewoond gebied (p.15).
- Met de waterschappen brengen we het gebruik van grondwater in onze provincie in kaart. Grondwateronttrekkingen willen we beperken. We scherpen zo nodig ons vergunningenstelsel aan om voldoende grondwater in de toekomst zeker te stellen. Daarbij betrekken we de Blauwe Agenda voor de waterhuishouding op en onder de Utrechtse Heuvelrug en hebben we specifiek aandacht voor de Gelderse Vallei (p.15).

Overkoepelende Thema's:

- Ruimtelijke ontwikkeling Bij de inrichting van onze leefomgeving zoeken we ruimte voor verschillende functies. Wonen, werken, mobiliteit, natuur, landbouw, energie en recreatie bestaan naast elkaar en soms in combinatie met elkaar. We houden daarbij rekening met aspecten als veiligheid, milieu en samenleving. De ruimte in onze provincie is schaars. De grote en urgente opgaven strijden om de beperkte ruimte. Het is een zoektocht om binnen alle randvoorwaarden de functies een passende plek te geven in de provincie (p.25).
- Bij ruimtelijke keuzes zijn we zuinig op kwetsbare waarden als natuur, milieukwaliteit en landschap. We maken water en bodem sturend (p.26).

4. Coalitieakkoord Friesland

Veenweide:

- Het veenweideprogramma 2021 - 2030 is het uitgangspunt voor ons beleid voor de komende vier jaar. Hier is ook nog geld voor. De landbouw is de eerste gebruiker van het veenweidegebied. Hierdoor staat de functie van de landbouw in die gebieden centraal. Wat betreft het waterbeheer bieden wij ruimte voor meer gerichte peilvakken. Dit is het opdelen in gebieden waarbinnen hetzelfde waterpeil geldt. Die dragen bij aan minimale bodemdaling en beperking van kooldioxide. Daarmee geven wij landbouw, natuur en bewoning een toekomst. Samen met het Wetterskip Fryslân, gemeenten en de betrokkenen in de gebieden werken wij dit verder uit (p.13).
- Veel woningen in het veenweidegebied kampen met funderingsproblemen. Wij werken al aan een subsidieregeling om eigenaren te helpen met het herstel van hun huizen. Wij hebben extra aandacht voor de grootste probleemgevallen, zoals de zogenoemde 'code-rood woningen'. Samen zorgen wij ervoor dat er een duidelijk toekomstperspectief voor het gebied is. Daarbinnen geven wij betrokkenen de ruimte om eigen plannen te maken (p.13).

Water en Bodem:

- Wij zien dat het klimaat verandert. Weersextremen nemen toe. De bodem daalt. Dit vergroot de kans op zaken als droogteschade, hittestress en wateroverlast. Fryslân moet zich hierop voorbereiden. Een gezonde bodem, schoon en voldoende zoet water en een veilig watersysteem zijn van groot belang (p.13).
- Bij keuzes in wat in een gebied mogelijk is, kijken wij steeds naar wat de waterhuishouding en de bodem aankunnen. Dit blijkt ook uit de brief 'Water en bodem sturend in de ruimtelijke inrichting', die de Minister van Infrastructuur en Waterstaat aan de Tweede Kamer heeft gestuurd. Dit beleid van het Rijk raakt andere omgevingsprogramma's en toekomstige investeringen. Zoals verkeer en

vervoer en nieuwbouwlocaties, de IJsselmeerkust en de waterpeilen in het veenweidegebied en op de hogere zandgronden (p.13).

- Wij maken in Fryslân onze eigen afwegingen hoe wij met deze uitdagingen omgaan. Dit doen wij samen met Wetterskip Fryslân en met gemeenten. De zorg voor landbouw en voedselproductie en voor natuurbehoud betekent dat overheden samen inzetten op het duurzaam behoud van landbouwgrond en natuurgebieden. Het waterbeleid is daarin ondersteunend (p.13).
- Voor het winnen van grondwater voor drinkwater zijn wij als provincie het bevoegd gezag. Wij gaan vanuit die rol de beschikbaarheid van voldoende en schoon drinkwater voor onze inwoners blijven garanderen. Dit doen wij samen met onder andere Vitens en het Wetterskip. Daarbij houden wij rekening met de hiervoor genoemde uitdagingen. Net als met het effect van drinkwaterwinning op de omgeving (p.14).
- Tegelijkertijd zien wij dat het gebruik van drinkwater de afgelopen jaren flink is toegenomen. Wij vragen onze inwoners om spaarzaam met ons kostbare drinkwater om te gaan. Zodat wij minder water verspillen (p.14).
- Binnen het waterbeheer onderscheiden wij in Fryslân vier gebieden met ieder hun eigen opgaven: Wadden, klei, veen en zand. Elk van deze gebieden kent zijn eigen fysieke kenmerken, opgaven en sociaaleconomische structuur. Via gebiedsgericht werken geven wij samen met Wetterskip Fryslân daar lokale invulling aan met behoud van de samenhang in het watersysteem. Hierbij zetten wij onder meer in op het vasthouden van meer zoet water en het verstandig gebruik van IJsselmeerwater (p.14).
- De Omgevingswet vraagt een breder bodembeleid van de provincies. Niet alleen ligt er een focus op de bodemverontreiniging. Maar wij hebben ook aandacht voor het duurzaam en efficiënt beheren en gebruiken van de bodem. Voor de verbetering van de kwaliteit van de landbouwbodems is het Nationaal Programma landbouwbodems opgezet. De doelstelling is een duurzaam beheer van de landbouwbodems. In Fryslân hebben wij dit vertaald in het streven naar een goede bodemkwaliteit en vruchtbare landbouwgronden (p.14).
- Gemiddeld genomen is dit in Fryslân al op orde. De bodemdaling in veengebieden, verzilting op de klei en verzuring in de zandregio's vragen om nader onderzoek. Met zo nodig een eigen aanpak. Wij doen dit via een lokale aanpak en het water- en bodembeleid (p.14).
- Waterpeil. Het realiseren van meer gerichte peilvakken maken wij mogelijk door in het veenweidegebied extra geld voor het beheer beschikbaar te stellen (p.15).
- Bodembeleid. Wij werken verder aan ons integrale bodembeleid. Hiervoor is meer onderzoek nodig (p.15).

5. Coalitieakkoord Groningen

Water:

- Wij hebben oog voor de veiligheid en kwaliteit van ons water en zorgen voor de juiste hoeveelheid water op het juiste moment op de juiste locatie. De provincie werkt daarom vaak en veel samen met de waterschappen aan de randvoorwaarden voor het waterbeleid, waaronder maatwerk in peilbeheer (p.10).
- We willen Groningen beter beschermen tegen de effecten van klimaatverandering. Waterveiligheid en klimaatbestendigheid zijn daarom van groot belang. Water en bodem zijn sturend bij de ruimtelijke keuzes die we maken. Samen met de waterschappen maken we onze dijken klaar voor de toekomst. We willen water vasthouden zodat er voldoende schoon water is voor drinkwater, de natuur, landbouw en bedrijven. Zo kunnen we ook de verdere verzilting van grond tegengaan. Waterbergingen spelen een belangrijke rol in het vasthouden van water (p.10).

Duurzaamheid:

- Het systeem van ondergrond, grondwater en bodem is van grote economische en strategische waarde voor de provincie en speelt een belangrijke rol bij maatschappelijke transities,

voedselvoorziening en circulaire economie, mobiliteit en duurzame leefomgeving. (Nieuwe) plannen en beleid toetsen wij aan de effecten op onze ondergrond, grondwater en bodem (p.20).

Wonen:

- Wij hebben oog voor de gevolgen voor de leefbaarheid, levensloopbestendigheid, bereikbaarheid, de toekomstige vraag naar woningen en de klimaatbestendigheid van nieuwe woningbouwlocaties. Een woning bouw je voor langere tijd. We willen de schaarse ruimte in onze provincie zo goed mogelijk benutten. Daarom vragen wij gemeenten in dorpskernen eerst te kijken naar het bouwen binnen bestaande bebouwing. Bestaande (karakteristieke) gebouwen een woonbestemming geven is ook een mooie manier om woonruimte te creëren zonder nieuwe ruimte te gebruiken. Het verbeteren en verduurzamen van de bestaande woningvoorraad heeft onze bijzondere aandacht (p.27).

6. Coalitieakkoord Flevoland

Landbouw, Visserij, Water en Natuur in balans:

- Om onze boeren perspectief te kunnen bieden, moeten we ervoor zorgen dat er voldoende agrarische gronden behouden blijven voor de diverse vormen van landbouw. Alleen dan kunnen we voorop blijven lopen en innovaties en extensivering mogelijk maken waar dat nodig is. Wel moeten we rekening houden met de effecten van bodemdaling, waterbeschikbaarheid en verzilting. Om dat te bereiken gaan we sturen op een schone bodem en goed waterbeheer, samen met overheidsorganisaties als het waterschap, Rijkswaterstaat en het Rijksvastgoedbedrijf (p.20).
- Onder invloed van (klimaat)veranderingen staat de natuur onder druk. Perioden van extreme droogte worden afgewisseld met tijden van wateroverlast. Dat zijn factoren waar we in ons natuurbeleid rekening mee moeten en zullen houden. Om hierop te kunnen sturen is van belang dat we weten wat de kwaliteit van onze natuurgebieden is. Wat waren de natuurdoelen en hoe werken de terreinbeheerders van de gebieden hieraan? (p.24).
- Water; lange tijd was het vooral de vijand die we moesten bestrijden om droge voeten te houden in de polder. Maar waar water er altijd in overvloed was, komen de grenzen van onze waterhuishouding in zicht. Door veranderingen in het klimaat en bodemdaling wordt het steeds moeilijker om de hoeveelheid en kwaliteit van het water te beheersen. Hoe snel die grenzen worden bereikt, hangt af van de keuzes die we nu maken. Daarom willen we bij de keuzes voor de inrichting van ons gebied terdege rekening houden met de effecten op de Flevolandse waterhuishouding op langere termijn. Het uitgangspunt daarbij is dat de draagkracht van ons bodemen watersysteem medebepalend is voor de ruimtelijke ontwikkeling. In plaats van de omgeving te 'maken' zoals wij dat willen, laten we ons leiden door wat de natuur al te bieden heeft (p.26).
- We maken met het waterschap Zuiderzeeland een gezamenlijk actieplan voor de volledige implementatie van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) (p.29).
- We zetten in op de verdere uitvoering van het Waterprogramma (p.29).
- We bevorderen dat het waterschap aansluit bij de gesprekken die de provincie voert met het Rijk en de gemeente Almere over duurzame woningbouw vanuit het perspectief dat water en bodem medebepalend zijn in Almere Pampus (p.29).
- We stellen samen met het Waterschap een waterbalans op om inzicht te krijgen en te sturen op de beheersing en kwaliteit van het water (p.29).
- Wij zetten ons in om voor de korte en voor de lange termijn een oplossing te faciliteren voor de boeren in bodemdalingsgebieden, zo nodig via maatwerk. Wij vragen het Waterschap hiertoe een uiterste inspanning te leveren, omdat bij haar de eerste verantwoordelijkheid hiervoor ligt (p.29).
- We onderzoeken samen met de gemeenten of de waterbergingscapaciteit van de steden en dorpen nog voldoende is en zetten in op re-circulatie en infiltratie waar mogelijk. We geven waterbeheer en berging voorrang in beleid en uitvoering. De beschikbaarheid en het behoud van

zoet water heeft hoge prioriteit, zeker gezien het IJsselmeer de grootste zoetwaterbuffer in Nederland is (p.29).

- We zetten in op een 'pilot IJsselmeerwater' waarbij we onderzoeken of dit bijdraagt aan waterbesparing op het drinkwaternet en innovatie ten aanzien van de wijze van drinkwaterwinning (p.29).

7. Coalitieakkoord Zeeland

Visie voor Zeeland:

- De natuur, de energietransitie, extensivering van de landbouw, de woningbouw, dijkverzwaring, economische ontwikkelingen: allemaal vragen ze extra ruimte. Alleen is Zeeland al grotendeels in gebruik. Dus niet alles kan in omvang toenemen: als Zeeland niet kan worden vergroot, moet er ook iets minder ruimte krijgen. Het Rijk vraagt van de provincies om de ruimtelijke uitdagingen in beeld te brengen en aan te geven hoe de ruimtelijke puzzel gelegd kan worden. Met "water en bodem sturend" als uitgangspunt gaat het om perspectieven voor landbouw en natuur, om de ruimte voor netwerken (energie en mobiliteit), en om de ruimte voor leefbare steden en regio's (p.10).
- Als een uitbreiding van estuariene getijdennatuur noodzakelijk is, zal die wat ons betreft buitendijks moeten plaatsvinden. We gaan niet ontpolderen in Zeeland. Nieuwe eilanden voor de kust kunnen zowel bijdragen aan hoogwaterbescherming als kansen voor de natuur bieden (p.11)

Samenhang in Zeeland:

- Perspectief voor de landbouw is een onmisbaar onderdeel van de te kiezen aanpak voor de opgave stikstof en landelijk gebied. Belangrijke onderdelen voor dat Zeeuwse perspectief moeten gevonden worden in het verbeteren van de beschikbaarheid van zoet water, het verbeteren van de bodemkwaliteit in relatie tot gerichtere bemesting en het doorontwikkelen van gewasbescherming (p.16).
- Versnellen en intensiveren Deltaplan Zoet Water (p.17).
- Monitoren onttrekking grondwater (p.17).
- Zoet water is niet alleen van belang voor de landbouw – net als voor de inwoners en bedrijven – maar in de Zeeuwse situatie ook een belangrijk instrument om het stikstofprobleem tegen te gaan. Daarom versnellen en intensiveren we de uitvoering van het Deltaplan Zoet Water. We onderzoeken de mogelijkheden om zoet water van elders aan te voeren. Het belangrijkste is om zoet water in Zeeland vast te houden, ook om verzilting van de bodem tegen te gaan. Wij maken zelf middelen vrij om hierin de regierol op te pakken en brengen in beeld welke investeringen daarvoor nodig zijn. Op voorhand is duidelijk dat die te groot zijn om zelf te bekostigen. Vanwege de samenhang met de stikstofvraagstukken zetten wij ons ervoor in om bekostiging vanuit het NPLG mogelijk te maken (p.17).
- De Kaderrichtlijn water stelt dat de waterkwaliteit in Zeeland uiterlijk in 2027 op orde moet zijn. Wij spannen ons in om ervoor te zorgen dat de doelen ook daadwerkelijk gehaald worden. Wat van nature in de Zeeuwse bodem (en water) voorkomt, mag daarbij niet als vervuiling gezien worden. Een eerste belangrijke stap, ook in relatie met het Deltaplan Zoet water, is het vaststellen van de beschikbare hoeveelheid zoet water in de bodem en de monitoring van onttrekkingen daarvan. De uitvoering van het waterkwaliteitsbeheer ligt bij het waterschap Scheldestromen. We overleggen met het waterschap en andere betrokken partijen over wat er verder nodig is om aan de kaderrichtlijn Water te voldoen (p.17).
- Uitvoeren Klimaatadaptatiestrategie (p.17).
- Opstellen nieuwe Klimaatadaptatiestrategie in 2026 De gevolgen van klimaatverandering worden steeds concreter. Weersextremen zoals wateroverlast, hittestress, droogte en de kans op overstromingen zijn de laatste jaren steeds meer 'normaal' geworden. Juist in een delta moeten we aandacht hebben voor de effecten van zeespiegelstijging. Die vragen immers maatregelen om

ons te beschermen tegen hoog water, maar hebben ook invloed op verzilting van de bodem. Deze ontwikkelingen zijn van invloed op onze manier van wonen, werken en recreëren (p.17).

---

8. Coalitieakkoord Overijssel

Toekomstbestendige Landbouw:

- Het herstel van de balans tussen het natuurlijk systeem (natuur, water, klimaat) en onze voedselproductie is niet alleen noodzakelijk, dat willen wij ook. Dat is een opdracht voor onze hele samenleving: overheden, consumenten, boeren en ketenpartijen (zoals supermarkten) en banken (p.10).
- Wij ontwikkelen een landbouwvisie voor Overijssel, als onderdeel van het PPLG. Hiermee dragen wij bij aan een duidelijk perspectief voor boeren. Het is belangrijk dat zij een gezonde en duurzame bedrijfsvoering kunnen voeren. En dat we hen als samenleving betalen voor de maatschappelijke diensten die zij leveren, bijvoorbeeld water- en natuurbeheer en bijdragen aan biodiversiteit en klimaat. Het vakmanschap en ondernemerschap van boeren geven wij de ruimte (p.10).

Herstel van de natuur, het watersysteem en het klimaat:

- Met het PPLG Overijssel werken we in het landelijk gebied aan de doelen voor natuur, water en klimaat. Deze doelen volgen uit (inter)nationale verplichtingen. Daarmee zetten we ons in voor de verbetering van de leefomgevingskwaliteit voor mensen, dieren en planten door schonere water, vitalere natuur, schonere bodem en minder bodemdaling (p.10).

Ons water- en energiesysteem:

- Water en energie zijn beide onmisbaar, maar het is niet vanzelfsprekend dat er altijd genoeg van is. De effecten van hitte, droogte en wateroverlast leiden vaker tot grote schade voor natuur, landbouw, industrie, infrastructuur, bebouwing en scheepvaart. Ook nemen de risico's voor de gezondheid van mensen en onze drinkwatervoorziening toe. Daarom willen we onze provincie klimaatbestendig inrichten en inzetten op de energietransitie. Hoe sneller we maatregelen nemen, hoe meer deze opleveren voor onze samenleving. De urgentie is hoog en wordt breed gedeeld, want er worden veel belangen geraakt. Er zijn grote veranderingen nodig en de lusten en lasten zijn nu niet eerlijk verdeeld (p.14).
- We willen een duurzaam en betrouwbaar systeem voor water en energie, ook in de toekomst. Daarvoor maken we als provincie nu keuzes. Ook keuzes waarvan we het effect pas later merken. Vanuit onze wettelijke taken gaat dat zowel over het aanbod van water en duurzame energie als over de ruimtelijke inrichting, waarbij water en bodem sturend zijn. Daarnaast zetten we in op de vraagkant: energiebesparing en waterbesparing. Want dan profiteert het klimaat én bespaart het geld voor inwoners en ondernemers (p.14).
- Om onze doelen te halen, stellen we een Actieplan Water op. Met dit actieplan werken we aan voldoende beschikbaarheid van water én aan vermindering van de vraag naar water. We bekijken de wateropgave in relatie tot de andere opgaven in de stad en op het platteland. Dit doen we samen met waterschappen, gemeenten, het waterleidingbedrijf, ondernemers uit alle sectoren en onze inwoners. We spreken elkaar aan op ieders verantwoordelijkheden en roepen op tot ideeën en oplossingen (p.15).
- We maken de balans op van vraag en aanbod. Dat doen we op basis van feiten over gebruik en onttrekkingen. Door bestaande bouwstenen te bundelen versnellen we en bereiken we betere resultaten voor Overijssel. Naast alles wat we nu al doen, kijken we naar ontwikkelingen en kansen die aanvullend nodig zijn, bijvoorbeeld het gebruik van oppervlaktewater voor drinkwater (p.15).

-
- We brengen in beeld welke keuzes nodig zijn voor de korte, middellange en lange termijn. Bij de korte termijn gaat het in ieder geval om wat we deze coalitieperiode al kunnen uitvoeren. We gebruiken de analyse voor de verdere uitwerking van het principe 'water en bodem sturend' in ons ruimtelijk beleid (p.15).

Klimaatbestendige ruimtelijke inrichting:

- Deze coalitieperiode willen we met onze ruimtelijke inrichting zorgen dat we beter kunnen omgaan met het veranderende klimaat. Dat doen we met onze samenwerkingspartners en inwoners, in de steden en op het platteland (p.15).

Wonen:

- Toekomstbestendige woningen, zoals energiezuinig, duurzaam, klimaatbestendig en voldoende groen (p.20).
- Water en bodem sturend (p.22).

Economie:

- Natuur, bodem, water, beschikbare ruimte en infrastructuur zijn meer sturend voor economische activiteiten dan voorheen. Om aan de ruimtelijke vraag voor bedrijvigheid te (blijven) voldoen, stemmen wij met gemeenten af binnen de regionale programmeringsoverleggen (p.26).